

Holka Aranka¹

Az Ukrajnában zajló háború hatása Szerbiára²

A tanulmány a 2022. február 24-én kitört orosz–ukrán háború Szerbiára gyakorolt hatásait vizsgálja. A szerb nemzeti biztonsági stratégia, illetve külpolitika alapelveinek rövid bemutatása után rátér Szerbia Oroszországgal és Ukrajnával való viszonyára, de érinti az ország Európai Unióval, illetve Amerikai Egyesült Államokkal kialakított kapcsolatait is. Ezek áttekintése után a háborúra adott reakció, illetve a lakosság álláspontja következik. Külön fejezet szól a szerb biztonságpolitika alakulásáról, illetve a 2023-as év koszovói zavargásairól. A tanulmány összeggzéssel zárul, amely röviden összefoglalja a szerb kül- és biztonságpolitika legfontosabb lépéseit, valamint a tanulmány főbb következtetéseit.

Kulcsszavak: Szerbia, orosz–ukrán háború, Koszovó, totális védelem

The Effects of the War in Ukraine to Serbia

The study aims to present how the war in Ukraine unleashed in 24th February 2022 affects the Serbian foreign and security policy. It starts with an introduction to Serbia's national security strategy and it describes the principles of Serbian foreign policy. The next chapter reveals Serbia's relations with both Russia and Ukraine, and it also concerns the country's relations with the European Union and the United States. After that, it presents Serbia's actions after the outbreak of the war and the people of Serbia's views on the war. There is a chapter on how national security strategy evolved due to the conflict in Ukraine. In this context, tensions and conflicts in Kosovo are mentioned and how the war in Ukraine and the conflict in Kosovo affects the Serbian security policy. The article ends with a summary of Serbia's most important measures in the field of foreign and national security policy, and the main conclusions of the study.

Keywords: Serbia, war in Ukraine, Kosovo, total defence

Bevezetés

Szerbia katonailag semleges államként határozza meg önmagát, amely a semlegesség megtartása mellett együttműködésre törekszik a régióban jelen lévő vezető katonai erőkkel, mindenekelőtt a NATO-val és Oroszországgal. A jelenlegi szerb külpolitika alapjait az akkori államfő, Boris Tadić fektette le 2009-ben, ennek fő célja az EU-tagság elérése

¹ Holka Aranka a Nemzeti Köszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájának doktori hallgatója. E-mail: holka.aranka@stud.uni-nke.hu

² A tanulmány a TKP2021-NVA-16 számú projektnek a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-NVA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

és a stratégiai partnerség kialakítása az USA-val, Oroszországgal és a feltörekvő Kínával.³ Ugyanebben a szellemiségben íródott a jelenleg érvényes, 2019-es nemzeti biztonsági stratégia is.

A szerb kül- és biztonságpolitika legmeghatározóbb eleme Koszovó, amelynek 2008-as függetlenségi deklarációját Szerbia nem fogadja el, és továbbra is a saját autonóm tartományként kezeli az ENSZ BT 1244-es határozatára hivatkozva. A nemzeti biztonsági stratégia Koszovó független államként való elismerését olyan tényezőként írja le, amely beárnyékolhatja a diplomáciai kapcsolatokat más országokkal.⁴

Szerbia viszonya Oroszországgal és Ukrajnával

Az orosz–ukrán háború Szerbiára gyakorolt hatásainak vizsgálatához érdemes megnézni, milyen viszony fűzi az országot a hadban álló felekhez, különösen Oroszországhoz. Természetesen fontos szem előtt tartani azt is, hogy Oroszország és Ukrajna eltérő geopolitikai státusszal rendelkezik, és ez befolyásolja Szerbia konfliktusra adott reakcióját is.

Az ENSZ BT tagjaként Oroszország és Kína számít Szerbia legjelentősebb támogatójának Koszovó ügyében, mivel akadályozzák annak felvételét a nemzetközi szervezetekbe. Szerbiát egyébként is sok történelmi-kulturális szál fűzi Oroszországhoz, habár a két ország közötti tényleges együttműködés mértéke közel sem olyan számottevő, mint azt a szerb média vagy a politikusok nyilatkozatai időnként sugallják.

Oroszország fontos fegyverbeszállítója Szerbiának, azonban nem különösebben szoros a két ország közötti katonai együttműködés. A NATO-val Szerbia már 2006 óta együttműködik, míg az Oroszország által dominált, a Varsói Szerződés utódjának tekintett Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének csak 2013-ban lett megfigyelő tagja.⁵ Szerbia több közös hadgyakorlaton is vett részt az észak-atlanti szövetséggel, mint Oroszországgal.⁶

Az orosz–szerb viszony aszimmetrikus jellegére mutathat rá az eredetileg adományoknak szánt MiG–29-es vadászgépek érkezése, amelyeknek a megjavítása 185 millió dollárba került a szerb kormánynak. Ez az eset jó példája annak is, mennyire szélsőséges Oroszország megítélése a szerb sajtóban: volt olyan kormánypárti hírportál, amelyik a hírt úgy találta, hogy Putyin „megvédi Szerbiát” a vadászgépekkel.⁷ A köztudatban Oroszország gyakran Szerbia védelmezőjeként jelenik meg a történelmi szerepe, illetve a Koszovó ügyében nyújtott támogatása miatt, ennek a képnek a fenntartásához és erősítéséhez gyakran a média is hozzájárul.

Donald Trump elnöksége alatt az amerikai közvetítési kísérletek Koszovó ügyében a szerb–orosz kapcsolatok átmeneti elhidegülését eredményezték. Emellett a szerb kormány számára egyre előnytelenebbé vált Vlagyimir Putyin népszerűsége (egy későbbi,

³ Tadić: *Četiri stuba diplomatije*. [online] 2009. 08. 30. Forrás: b92.net [2024. 06. 30.].

⁴ *Стратегија националне безбедности Републике Србије*. [online], 2020, 18. Forrás: mod.gov.rs [2024. 06. 30.].

⁵ Pavić, Snježana: *Srbija postala članica nasljednika Varšavskog pakta: Beograd u vojnom savezu s Rusima!* [online], 2013. 04. 17. Forrás: jutarnji.hr [2024. 06. 30.].

⁶ Harangozó Dániel (2020): *Semlegesség és „egyensúlypolitika” Szerbia katonai kapcsolataiban*. *KKI Elemzések*, 89, 7.

⁷ Vuksanović, Vuk (2022): *Russia And China Friends and Brothers of The Captured State. Analysis of Narratives Used to Capture the State*, 6.

2022-es felmérés alapján a válaszadók 45%-a tartotta a legjobb politikusnak, ami csupán 1%-kal maradt el Aleksandar Vučić támogattságától).⁸ A kormánypárti média így egyre negatívabban nyilatkozott róla, illetve Oroszországról.⁹ Ekkor fűzte Szerbia szorosabbra a viszonyt Koszovó ügyében a másik jelentős támogatójával, Kínával,¹⁰ ami a biztonságpolitika terén főleg katonai eszközök, felszerelések beszerzésében nyilvánult meg.¹¹ Koszovót illetően az amerikai erőfeszítések ellenére nem történt nagy előrelépés, és Biden megválasztása után Szerbia ismét Oroszország felé fordult.

A külkereskedelem terén sem olyan jelentős az együttműködés, mint azt gondolnánk. Noha Oroszország mind behozatali, mind kiviteli oldalon a legfontosabb külkereskedelmi partnerek között szerepel, Szerbia sokkal nagyobb áruforgalmat bonyolít le az Európai Unió országaival (mindenekelőtt Németországgal), a régió országaival, illetve Kínával.¹² Ez a háború eddigi két évében sem változott jelentősen. 2022-ben a kiviteli forgalom 13,7%-a Németországba irányult, Oroszországba pedig csak a 4,1%-a. Behozatali oldalon Kína volt az első helyen (a teljes áruforgalom 12,1%-ával), Németország a második (11,4%), Oroszország pedig csak a harmadik (7,5%).¹³ 2023-ban a kivitel terén tovább nőtt Németország részesedése (15,1%), és csökkent Oroszországé (3,9%). Az importforgalomnál ugyanez a tendencia figyelhető meg: Németország részesedése (13,1%) megelőzi Kínáét is (12,2%), Oroszország pedig az ötödik helyre szorult vissza (4,3%).¹⁴

Annál jelentősebb viszont az orosz befolyás az energetikai szektorban. A földgáz túlnyomó része orosz import, habár a kőolajnak, amelyet Szerbia a horvátországi Omišalj kikötőből az Adria kőolajvezetéken át szerez be, már a szankciók előtt is csak egy része származott Oroszországból. Szerbia amiatt preferálta inkább az orosz olajat, mert ahhoz jóval alacsonyabb áron juthatott hozzá.¹⁵

A kőolaj és a földgáz feldolgozása egy 2008-as államközi szerződés eredményeként orosz kézbe került. Ekkor a szerbiai olajvállalat (Naftna Industrija Srbije, NIS) 51%-a igen jutányos áron az orosz Gazprom Nyefty tulajdonába került. A Gazprom részesedése a cégben a leányvállalatával együtt így összesen 56,15%-os.¹⁶ Az akvizíció vélhetően nem volt független az orosz fél Koszovó ügyében nyújtott további támogatásától sem.¹⁷

A szankciók és Putyin bizonyos nyilatkozatainak hatására felmerült már az olajvállalat visszavásárlása, illetve eladása (még Magyarország is szóba került lehetséges

⁸ *Putin u Srbiji za procenat iza Vučića po popularnosti, „možda bi ga i pobedio”*. [online], 2022. 06. 29, forrás: n1info.rs [2024. 08. 14].

⁹ Vuksanović 2022: 7.

¹⁰ Vuksanović 2022: 7.

¹¹ Harangozó 2020: 8–9.

¹² A Szerbiai Statisztikai Hivatal 2021-es, 2022-es és 2023-as adatai alapján. A 2021-es adatok forrása a 2022-es statisztikai évkönyv: *Статистички годишњак Републике Србије, 2022*. [online], 2022, 320. Forrás: stat.gov.rs [2024. 06. 30.].

¹³ A 2022-es adatokat szerepeltető 2023-as statisztikai évkönyv adatai alapján. *Статистички календар Републике Србије, 2023*. [online], 2023, 58. Forrás: stat.gov.rs [2024. 06. 30.].

¹⁴ A 2023-as adatokat szerepeltető 2024-es statisztikai évkönyv adatai alapján. *Статистички календар Републике Србије, 2024*. [online], 2024, 58. Forrás: stat.gov.rs [2024. 06. 30.].

¹⁵ Petrović, Aleksandra: *Spremite se za poskupljenje goriva: Nema više ruske nafte i to ćemo morati da platimo*. [online], 2022. 10. 06. Forrás: nova.rs [2024. 06. 30.].

¹⁶ A cég hivatalos honlapja alapján. Forrás: www.nis.rs/informacije-o-kompaniji/

¹⁷ Biočina, Marko: *Rusija naftom preuzela kontrolu nad Balkanom*. [online], 2009. 04. 21. Forrás: nacional.hr [2024. 07. 01.].

partnerként),¹⁸ illetve a szerb energetikai portfólió diverzifikálása. Nagy lépésnek bizonyult ebbe az irányba a bolgár–szerb interkonnektor átadása 2023. december 10-én, amelyen keresztül Azerbajdzsánból érkezik cseppfolyósított gáz Szerbiába.¹⁹ Ez jelentősen csökkentheti a jövőben az ország orosz gáztól való függését. Akadt példa azonban a közelítésre is: annak érdekében, hogy Szerbia továbbra is a jóval olcsóbb, Oroszországból származó kőolajat használhassa, felmerült lehetőségként a Barátság kőolajvezeték magyar szakaszának meghosszabbítása is. Az egyéb, az Adria kőolajvezeték megkerülését célzó alternatívák tükrében az elképzelést inkább politikai megfontolások, mint szakmai és energiabiztonsági szempontok ihlették, és a jövője egyelőre bizonytalan.²⁰

Oroszország számára Szerbia jelentőségét az adja, hogy a régióban egyedülként nem kíván csatlakozni a NATO-hoz, és Bosznia-Hercegovina csatlakozását is lassíthatja, esetleg meg is akadályozhatja annak szerb entitása. A szerb szimpátia megőrzése ezért kiemelten fontos Oroszország számára.

A két ország eltérő hatalmi státusza miatt minőségében más Szerbia Ukrajnával kialakított kapcsolata, és azt jelentősen befolyásolja Oroszország, illetve az azt övező szerb szimpátia.²¹ A diplomáciai kapcsolatok felvételére 1994-ben került sor, azóta a két ország számos téren együttműködik (például gazdasági és kulturális téren), azonban ez közel sem kap akkora hangsúlyt, mint Oroszország esetében. Ukrajna az elsők között tiltakozott egyébként az 1999-es NATO-bombázások ellen, és a délszláv háborúk idején igyekezett közvetíteni Milošević Szerbiája és a Nyugat között.²² Mái nem ismeri el Koszovó függetlenségét, de geopolitikai státuszánál fogva Oroszország hatékonyabban tudja annak elismerését, nemzetközi szervezetekbe történő felvételét akadályozni, mint Ukrajna. A háború kitörése után Ukrajna támogatása Szerbia számára gyakran egyetlen jelentett a Nyugat felé tett gesztusokkal.

Szerbia és az orosz–ukrán konfliktus

Szerbia a 2014-es válság után többször is hangsúlyozta, hogy tiszteletben tartja Ukrajna területi integritását, és nem támogatja az orosz szeparatistákat. Nem ismerte el a Krím félsziget Oroszországhoz csatolását, illetve a Donyecki és Luhanszki Népköztársaság önállóságát, az Oroszországgal szembeni uniós szankciókhoz viszont már nem csatlakozott. A szakadár orosz területek önállóságának elismerése Koszovó elismerését hozná magával, és valószínűleg a Nyugat sem venné jó néven, míg az Oroszország elleni szankciókkal Szerbia megkockáztatná, hogy elveszíti a Koszovó ügyében kapott orosz támogatást. A lakosság körében az orosz fél volt eddig is a népszerűbb. A szerb törvények ugyan nem engedik meg, hogy a szerb állampolgárok más ország konfliktusaiban vegyenek részt, több

¹⁸ Raknić, Damjan: *Srbi okreću leđa ruskom plinu: Vučiću gori pod petama, MOL kupuje i srpsku naftnu industriju?* [online], 2022. 11. 08. Forrás: jutarnji.hr [2024. 07. 02.].

¹⁹ *Interkonektor Srbija – Bugarska pušten u rad: „Mi danas menjamo energetske mapu Evrope”.* [online], 2023. 12. 10. Forrás: telegraf.rs [2024. 07. 01.].

²⁰ Đurović, Branimir (2023): *Družba preko Mađarske. Uticaj izgradnje novog naftovoda na energetske bezbednost Srbije*, 8.

²¹ Šimkević, Katerina (2023): *Zaboravljeno prijateljstvo: Srpsko-ukrajinski odnosi i proruski narativi*, 3.

²² Šimkević 2023: 4.

száz önkéntes csatlakozott az orosz félhez, ez 2022 februárja után is folytatódott, ami ellen a szerb államfő és védelmi miniszter is tiltakozott.²³ Árnyalja a képet, és szintén a szerb–orosz viszony aszimmetrikus mivoltáról árulkodik azonban a szerb önkéntesekkel való rossz bánásmód, amire a szerbek toborzásáért felelős Dejan Berić is panaszkodott.²⁴ Több szimpátiatüntetést is szerveztek Oroszország mellett, amelyeken a hivatalos állásponttal ellentétben a Krím félszigetet ugyanúgy Oroszország részeként kezelték, mint ahogy Koszovót Szerbia részeként.

2014 után orosz részről is többször hasonlították már a donbaszi régió helyzetét Koszovóhoz. Vlagyimir Putyin, aki több felmérés alapján is a legnépszerűbb külföldi politikusnak számít,²⁵ egy 2022. április 26-i nyilatkozatában arról beszélt, hogy a Donyecki és Luhanszki Népköztársaság egyoldalú kikiáltására a nyugati hatalmak teremtettek precedenst Koszovóval.²⁶ Ez hatalmas felháborodást és csalódást keltett Szerbiában, hiszen ezzel az orosz elnök burkoltan elismerte Koszovót államként.²⁷

Magára a háború kitörésére Szerbia hasonlóan reagált, mint 2014-ben. Elítélte az orosz agressziót, és rendre megszavazta az ENSZ Oroszországot elmarasztaló nyilatkozatait, többek közt azt a 2022. október 12-i ENSZ-határozatot is, amely érvénytelennek nyilvánította az Ukrajna megszállt részeiben tartott orosz népszavazásokat. Ezenkívül Szerbia menekülteket fogadott be, és humanitárius segítyeket nyújtott Ukrajnának. Szerbia emellett az orosz emigránsok kedvelt célpontja, akik jellemzően a mobilizáció és Putyin rendszere miatt indulnak útnak.²⁸

Egy, a Pentagonból 2023 áprilisában kiszivárgott dokumentum alapján Szerbia nemcsak diplomáciai és humanitárius segítséggel támogatja Ukrajnát, hanem katonai eszközökkel is.²⁹ Az ukrán katonák kiképzését eszerint Szerbia nem vállalja, azonban fegyvereket szállít az országnak. A szerb vezetés ezt tagadta, Vučić csak annyit jegyzett meg pár hónappal később a *Financial Times*nek adott interjújában, hogy közvetve, a kereskedelmi

²³ *Serbia Asks Russia to End Recruitment of Its People for Ukraine War*. [online], 2023. 01. 17. Forrás: reuters.com [2024. 07. 03.].

²⁴ *Ruski oficiri pretukli srpske dobrovoljce u Ukrajini: Odbili izvršiti zapovijed?* [online], 2024. 01. 09. Forrás: klix.ba [2024. 07. 03.].

²⁵ A korábban említett felmérés mellett készült egy, a háború első évét összefoglaló közvélemény-kutatás is, amelyben a többség inkább pozitívan jellemezte Putyint. A felméréshez lásd Rašeta, Dragoslav et al. (2023): *Rat u Ukrajini i javno mnjenje u Srbiji. Godišnji pregled mart 2022 – mart 2023.*, 21.

²⁶ *Putin Cites Precedent of Kosovo in Explaining Recognition of DPR, LPR*. [online], 2022. 04. 26. Forrás: tass.com [2024. 07. 03.].

²⁷ *Srbi bijesni na Putina, tvrde da im je okrenuo leđa: „Zar ovako, braćo Rusi?”* [online], 2022. 04. 28. Forrás: dnevnik.hr [2024. 06. 23.].

²⁸ Sejdinović, Nedim: *Rusi u Srbiji: Bijeg od putinizma, rata i mobilizacije*. [online], 2024. 05. 27. Forrás: balkans.aljazeera.net [2024. 07. 02.]. Árnyalja némiképp a képet egy Szerbiában élő orosz műfordító, Elena Koposzova esete, akit 2024 februárjában nemzetbiztonsági kockázatra hivatkozva utasítottak ki az országból. A feltételezések szerint ez nem volt független attól, hogy ő is aláírta azt a Putyint és az ukrajnai háborút bíráló nyílt levelet, amelyet az orosz diaszpóra tagjai fogalmaztak meg közvetlenül a háború kitörése után. Később a fellebbezésére megváltoztatták a döntést, és Szerbiában maradhatott. Čonjagić, M.: *MUP Srbije usvojio žalbu Ruskinje: Elena Koposzova više nije bezbednosni rizik*. [online], 2024. 03. 08. Forrás: danas.rs [2024. 07. 02.].

²⁹ Landay, Jonathan – Vasovic, Aleksandar: *Exclusive: Leaked U.S. Intel Document Claims Serbia Agreed to Arm Ukraine*. [online], 2023. 04. 12. Forrás: reuters.com [2024. 07. 03.].

partnereiken keresztül érkehetnek szerb fegyverek Ukrajnába.³⁰ A *Financial Times* a közvetett fegyverszállítás mértékét 800 millió euróra becsüli.³¹

A fentebb említett dokumentum hitelességét nem igazolták, s noha nem tudhatjuk, közvetlen fegyverszállítás történt-e, jelzésértékű lehet, hogy Szerbia továbbra is üzletel azokkal az országokkal, amelyek a szerb fegyvereket továbbadhatják Ukrajnának. Egyes elemzők szerint Vučić az Ukrajnának küldött fegyverekkel érte el, hogy az amerikaiak eltekintsenek a 2023. decemberi választási csalásoktól (Christopher Hill nagykövét például javasolta az ellenzéknek, hogy tiltakozás helyett inkább az állami intézményrendszeren belül cselekedjen).³² Ez megmagyarázná azt is, hogy Zelenszkij elnök miért volt elnéző a szerb elnökkel szemben a legutóbbi tiranai találkozásukon 2024. február 28-án.³³ A találkozón született egy közös nyilatkozat is, amelyben Vučić elismeri Ukrajna jogát arra, hogy csatlakozhasson a NATO-hoz, és hozzájárul a háborús bűnösök elleni nyomozáshoz (kimondatlanul Putyinéhoz is).³⁴

Másfelől viszont Szerbiát számos kritika érte az Egyesült Államok és az Európai Unió részéről, mivel ezúttal is kerüli az EU által bevezetett szankciók kiterjesztését Oroszországra. Szerbia ugyanis Fehéroroszországgal és bizonyos ukrajnai orosz politikusokkal szemben alkalmazza az uniós szankciókat.³⁵ Az országban így teret kap, és igen elterjedt az orosz háborús narratíva, valamint jelen lehetnek az uniós szankciók alá eső médiumok, így a *Szputnyik* portál és a már csak RT-nek rövidített *Russia Today* hírcsatorna is. A szerb politikusok továbbra is tartani kívánják a kapcsolatot orosz kollégáikkal, ami miatt Szerbia nemcsak a nyugati hatalmakkal, hanem a szomszédaival is összetűzésbe került. Lavrov külügyminiszter 2022 júniusában esedékes látogatása például amiatt hiúsult meg, mert a szankcióknak megfelelően a Szerbiát körülvevő országok nem engedték be az orosz külügyminiszter gépét a légterükbe. Moszkvában ezt a lépést úgy értékelték, hogy Szerbia – egyébként NATO-tag, illetve EU-tagságra törekvő – szomszédai az EU és a NATO nyomására korlátozzák Szerbia jogát az önálló külpolitikához.³⁶ Hasonlóan reagált erre a lépésre Aleksandar Vučić is, igaz, ő nem a nagyhatalmakra hegyezte ki a kritikáját, mint inkább a szomszédaira.³⁷ Ennek ellenére a Szerbiának szánt orosz fegyverszállítmány (Repellent drónelhárító rendszer) megérkezett 2023 folyamán, amit Vučić a szerb nemzeti ünnep alkalmával mutatott be 2024. február 14-én.³⁸ Utoljára a szerb

³⁰ Vučić za FT: *Moguće da srpska municija završava u Ukrajini*. [online], 2023. 06. 06. Forrás: glasamerike.net [2024. 07. 01.].

³¹ *Financial Times*: *Srbija izvezla u Ukrajinu streljiva vrijednosti 800 miliona eura*. [online], 2024. 06. 22. Forrás: slobodnaevropa.org [2024. 07. 01.].

³² Rujević, Nemanja (2024): *Srbija i Ukrajina: Granate su čvršća valuta od reči*. [online], 2024. 03. 02. Forrás: dw.com [2024. 07. 01.].

³³ Rujević 2024.

³⁴ Rujević 2024.

³⁵ *Srbija se uskladila sa sankcijama EU Belorusiji zbog rata u Ukrajini*. [online], 2022. 05. 20. Forrás: europeanwesternbalkans.rs [2024. 07. 01.].

³⁶ *Lavrov ne dolazi u Srbiju, ali je poslao poruku: Da vam bude jasno, što se tiče Srbije...* [online], 2022. 06. 06. Forrás: b92.net [2024. 07. 01.].

³⁷ Radovanović, Vojin: *Vučić: Histerija oko posete Lavrova, neki iz EU mogu da idu da pričaju sa Putinom, samo Srbija ne sme da razgovara*. [online], 2022. 06. 06. Forrás: danas.rs [2024. 07. 01.].

³⁸ *Serbia Receives Another Arms Delivery From Russia Despite International Sanctions Over Ukraine*. [online], 2024. 02. 14. Forrás: apnews.com [2024. 07. 01.].

elnök Kínában találkozott Vlagyimir Putyinnal 2023. október 17-én, ahol „röviden beszélgettek”, ám azt nem lehet tudni, pontosan miről.³⁹

A háború kitörése utáni orosz–szerb viszony érdekes mozzanata lehet a 2023. december 17-én tartott választásokat követő nagy ellenzéki tüntetésekre adott kormányzati reakció. A demonstrációkat Ana Brnabić miniszterelnök rosszállóan a 2014-es ukrajnai Majdan téri tüntetésekhöz hasonlította,⁴⁰ amit Kijevben nem vettek jó néven.⁴¹ Köszönetet mondott az orosz titkosszolgálatnak is, amiért előzetesen figyelmeztette a kormányt a választások után várható tüntetéssorozatra.⁴² Habár korábban is felmerült Ana Brnabić menesztése, jellemző a nyugati hatalmak és Oroszország közötti hintapolitikát folytató Vučićra, hogy pár nappal azután, hogy a kormányfő párhuzamot vont a Majdan téri és a belgrádi tüntetések között, egy interjúban mintegy mellékesen megjegyezte, hogy más fogja váltani Brnabićot a kormányfői poszton.⁴³

Ebből is látható, hogy Oroszország barátságos országnak tekinti Szerbiát, illetve annak kormányát, dacára annak, hogy Vučić elismerte, hogy közvetve fegyvereket adnak Ukrajnának. A *Financial Times* ennek mértékéről szóló becslését követően, 2024. június 25-én a Kreml szóvivője, Jurij Usakov úgy nyilatkozott, hogy Vlagyimir Putyin nem tervezi felvenni a kapcsolatot a szerb elnökkel.⁴⁴ A Putyin propagandistájának tekintett műsorvezető, Szergej Kljucsenkov („Mardan”) tévéadásban szidta Szerbiát a külpolitikája miatt, igaz, később elnézést kért a sértő jelzők miatt, amelyekkel az országot illette.⁴⁵ A korábbi fegyverszállításról szóló hírek, illetve a *Financial Times*-interjú, amelyben Vučić elismerte a közvetett fegyverszállítást, nem váltott ki komolyabb reakciót Moszkva részéről.⁴⁶ Kérdés persze, hogy ennek ismételt napirendre kerülése mennyiben fog változtatni az orosz–szerb viszonyon. Másfelől Moszkvának fontos a szerb szimpátia megőrzése és a hatalmi elit jóindulata, mivel az orosz hírcsatornák helyi változatainak kicsi az olvasottsága, így leginkább a zömmel kormánypárti sajtó tudja fenntartani Oroszország népszerűségét.⁴⁷ Emellett az egyre inkább elszigetelődő Oroszország számára Szerbia, illetve a bosznia-hercegovinai Szerb Köztársaság jelenti leginkább az Európán belüli szövetségeket.⁴⁸ A szerb entitás vezetőjével, Milorad Dodikkal annyira közeli a viszony, hogy az orosz elnök kitüntette 2024 februárjában, még Vučić és Zelenszkij tiranai találkozója előtt.⁴⁹

³⁹ Vučić u Pekingu 'kratko razgovarao' sa Putinom. [online], 2023. 10. 17. Forrás: slobodnaevropa.org [2024. 07. 01.].

⁴⁰ Ana Brnabić o protestu opozicije: Majdan u Beogradu – to neće proći. [online], 2023. 12. 19. Forrás: blic.rs [2024. 07. 01.].

⁴¹ Ukrajina žestoko kritikovala Srbiju: Osuda Majdana jednaka je osudi srpskih ustanaka. [online], 2023. 12. 28. Forrás: klix.ba [2024. 07. 01.].

⁴² Ruska sigurnosna služba dostavljala podatke o mogućim incidentima u Beogradu? [online], 2023. 12. 25. Forrás: klix.ba [2024. 07. 01.].

⁴³ Vučić: Teško da će Ana Brnabić ponovo biti premijer... [online], 2023. 12. 25. Forrás: insajder.net [2024. 07. 01.].

⁴⁴ Путин пока не планирует контакты с Вучичем. [online], 2024. 06. 25. Forrás: tass.ru [2024. 06. 30.].

⁴⁵ Ruski propagandist vrijeđao pa se ispričao: 'Prokleti bili, Srbija se ponijela kao posljednja kur*a!'. [online], 2024. 06. 26. Forrás: jutarnji.hr [2024. 07. 01.].

⁴⁶ Samorukov, Maksim (2023): *Prežveti rat: odnosi Rusije i Zapadnog Balkana nakon rata u Ukrajini*, 13.

⁴⁷ Samorukov 2023: 13.

⁴⁸ Samorukov 2023: 15.

⁴⁹ Sastali se Dodik i Putin. Zna se o čemu su pričali. [online], 2024. 02. 21. Forrás: index.hr [2024. 07. 01.].

A háború fogadtatása a lakosság körében

Annak ellenére, hogy ambivalens a kormány viszonya Oroszországhoz, a lakosság körében mind Oroszország, mind Putyin rendkívüli népszerűségnek örvend, amire gyakran a média is ráerősít. Gyakran hangsúlyozzák ennek történelmi-vallási dimenzióját, azonban a jelenlegi konfliktusra adott szerb válasz vizsgálatához érdemes lehet kitérni ennek egyéb okaira is. A történelmi szálhoz szorosan kapcsolódik Koszovó kérdése: ahogy a történelem során Oroszország segített Szerbia oszmán uralom elleni függetlenségi harcában, úgy az 1999-es NATO-bombázás idején is Szerbia mellé állt, és Koszovó ügyében ma az ország egyik legjelentősebb támogatója. A szankciók bevezetése ellen 2014-ben Ivica Dačić akkori külügyminiszter azzal érvelt, hogy Oroszország nem alkalmazott megszorításokat Szerbia ellen.⁵⁰ Ezzel ellentétben azonban Oroszország nem élt a vétőjogával az 1991-es fegyverembargó, illetve az 1992-es JSZK elleni gazdasági szankciókról szóló ENSZ-határozat ellen,⁵¹ még ha szerinte az amiatt nem számít, mert Jelcin volt hatalmon akkor.⁵²

Oroszország vonzereje leginkább azonban abban rejlik, hogy nem a nyugati hatalmakat képviseli, amelyekből a lakosság nagy része kiábrándult.⁵³ Mind a sajtóra, mind a lakosságra jellemző a nyugatellenesség: dacára annak, hogy Szerbia EU-tagjelölt, egy 2023-as felmérés alapján az Európai Unió egyre kevésbé számít vonzó perspektívának.⁵⁴ Eszerint a megkérdezettek relatív többsége (41,3%-a) biztosan nemmel szavazna az EU-tagságról szóló voksoláson. A NATO ennél népszerűtlenebb, a megkérdezettek 71,5%-a biztosan nemmel szavazna a NATO-tagságra.⁵⁵ A csalódottság egy része a történelmi tapasztalatokból és Koszovó elismeréséből adódik. Fontos tényező azonban az EU-csatlakozási tárgyalások elhúzódása, és ezzel összefüggésben az, hogy a „kollektív Nyugat” nem tudott olyan alternatívát kínálni Koszovó ügyében, amely vetekedne az Oroszország és Kína által nyújtott politikai támogatással.⁵⁶ A háború kialakulásáért is sokkal inkább az Egyesült Államokat és a NATO-t, illetve annak terjeszkedését okolja a közvélemény, mint Oroszországot vagy Ukrajnát.⁵⁷

Szerbia külpolitikáját a nyugati hatalmak leginkább a szankciók elmaradása miatt bírálják. A szankciók bevezetését illetően nem volt nagy különbség a 2023 decemberében tartott választáson induló pártok álláspontja között. A legtöbben elleneztek az EU-s szankciók alkalmazását, és a több, kimondottan nyugatbarát pártot is tömörítő legnagyobb ellenzéki erőn (Szerbia az Erőszak Ellen) belül sem volt egyetértés

⁵⁰ Komarčević, Dušan: *Da li je Rusija zaista uvek bila uz Srbiju?* [online], 2022. 04. 25. Forrás: slobodnaevropa.org [2024. 07. 01.].

⁵¹ *Rusija nam nikad nije uvela sankcije.* [online], 2014. 05. 16. Forrás: istinomer.rs [2024. 07. 01.].

⁵² *Következmény: Szerbia kilép-e az Európa Tanácsból, ha Koszovót felveszik a területbe?* [online], 2022. 10. 30. Forrás: balk.hu [2024. 07. 01.]. Az eredeti interjút lásd PRVA (2022): *JUTRO – Gost: Ivica Dačić.* [online], 2022. 10. 30. Forrás: youtube.com [2024. 07. 01.].

⁵³ Vuksanović, Vuk – Cvijić, Srđan – Samorukov, Maksim (2022): *Sputnik, RT i ostalo: Kako u Srbiji stvarno funkcionišu ruska meka moć?*, 8.

⁵⁴ Rašeta et al. 2023: 18.

⁵⁵ Rašeta et al. 2023: 18.

⁵⁶ Vuksanović–Cvijić–Samorukov 2022: 8.

⁵⁷ Rašeta et al. 2023: 7, 15–16.

a szankciókat és a háborút, valamint Oroszországot illetően.⁵⁸ A közvélemény-kutatások alapján a politikusokhoz hasonlóan a lakosság és a közvélemény is inkább ellenzi, mint támogatja a szankciók kiterjesztését Oroszországra.⁵⁹ A boszniai szerb megkérdezettek többsége egy másik közvélemény-kutatás alapján nyíltan támogatja Oroszországot.⁶⁰

Az egyébként szankcionált, Oroszország szövetségeseinek számító Belaruszt a sajtóban jellemzően pozitív jelzőkkel illették,⁶¹ és a lakosság körében is Fehéroroszország, Kína és Magyarország számított a legnépszerűbb országoknak.⁶² Kína gyakran Tajvan helyzete miatt szerepelt a hírekben, és részben a Koszovó és Tajvan között vonható párhuzam, részben a Koszovó ügyében nyújtott támogatás miatt a szerbiai lapok nagyobb szimpátiával viseltetnek Peking iránt.⁶³ A szerb kormánnyal, illetve a boszniai Szerb Köztársaság vezetésével jó kapcsolatokat ápoló, az Oroszországgal szembeni szankciókhoz kritikusan viszonyuló Magyarországot az EU „józan eszeként” és az ország nyugati szövetségeseiként ábrázolta a szerb sajtó.⁶⁴

Biztonságpolitikai megfontolások

A közvélemény-kutatások eredményeinek és a politikusok nyilatkozatainak dacára Szerbia a NATO-val tartja fenn a legszorosabb biztonsági kapcsolatokat. 2006 óta részt vesz a Partnerség a Békéért elnevezésű programban, 2015-ben és 2019-ben pedig a szerb kormány elfogadta az Egyéni partnerségi akciótervet, ami a szövetségen kívüli legszorosabb együttműködés jelének számít.⁶⁵

A 2020-ban esedékes Szláv Testvériség nevű hadgyakorlat Oroszországgal és Fehéroroszországgal közösen a Lukasenko elleni tüntetések miatt elmaradt, Szerbia ekkor felfüggesztette a hadgyakorlatokat más országokkal is. Ugyanígy tett a 2022-es háború kitörése után is, azonban a nemzetközi hadgyakorlatokra vonatkozó, határozatlan időre szóló korlátozást két, NATO-val közös hadgyakorlat miatt feloldották 2023 júniusában (Platinum Wolf 23, Defender 23).⁶⁶ A Platinum Wolf nevű gyakorlatot megtartották 2024-ben is. Az orosz reakció erre nem maradt el, a Kreml szóvivője közölte, hogy Oroszország „figyelmét nem fogja elkerülni” a NATO-val közös gyakorlatozás.⁶⁷ Az egyik korábbi szerb hadügyminiszter, Dragan Šutanovac ezt úgy értékelte, hogy nem a NATO-val való kapcsolatokat fűzik szorosabbra, hanem pusztán az egységek összehangolását

⁵⁸ Cvetković, Ljudmila: *Ko se takmiči na parlamentarnim izborima u Srbiji?* [online], 2023. 11. 29. Forrás: slobodnaevropa.org [2024. 07. 01.].

⁵⁹ Rašeta et al. 2023: 18.

⁶⁰ Samorukov 2023: 14.

⁶¹ Rašeta et al. 2023: 8.

⁶² Rašeta et al. 2023: 20.

⁶³ Rašeta et al. 2023: 8.

⁶⁴ Rašeta et al. 2023: 8.

⁶⁵ Harangozó 2020: 4.

⁶⁶ Mirosavljević, Igor: *Platinum Wolf 23 and Defender 23: Two Military Exercises Show Changing Relationship of Serbia and Kosovo With the West?* [online], 2023. 07. 14. Forrás: europeanwesternbalkans.com [2024. 07. 01.].

⁶⁷ Živanović, Maja: *Zašto je vojna vežba u Srbiji izazvala pažnju?* [online], 2023. 04. 11. Forrás: slobodnaevropa.org [2024. 06. 29.].

segítik a nemzetközi hadműveletekben.⁶⁸ Az orosz *RT Balkan* portálnak nyilatkozó katonai elemzők azzal érveltek, hogy nem a politikai akaraton múlik, hogy tartanak-e Oroszországgal közös gyakorlatokat, hanem a szomszédos országokban érvényes szankciók miatti légtérzár teszi nehézkesé a szervezést.⁶⁹

Továbbra is érvényben van a 2019-es nemzeti biztonsági stratégia, és ebben nem történt változás, azonban két újabb dokumentummal bővült a Honvédelmi Minisztérium listája 2023 végén, illetve 2024 elején. Az egyik a védelmi stratégia Fehér Könyve, amely kiemelt kockázatként kezeli az európai kontinensen zajló háborút, és amelyben megjelenik a legfőbb stratégiai dokumentum módosításának igénye.⁷⁰ A Fehér Könyv központi eleme a totális védelem koncepciója és annak bevezetésének megindoklása.⁷¹ A totális védelem lényegi elemeinek összefoglalására külön dokumentum is készült 2024 elején. E szerint a leírás szerint ez lényegében a társadalmi szereplők (leginkább a lakosság) magas szintű felkészítését és folyamatos készenlétét jelenti az esetleges fenyegetések esetére.⁷² A Fehér Könyvben csak az utalások szintjén kerül szóba, ebben az összefoglalóban viszont már egyértelmű a szándék a sorkatonaság visszaállítására,⁷³ ami egyébként is folyamatosan visszatérő téma annak 2011-es kivezetése óta. Miloš Vučević korábbi honvédelmi miniszter, illetve a vezérkar 2024. január 4-én kezdeményezte a négy hónapos kötelező katonai szolgálat bevezetését,⁷⁴ amit az ellenzék egy része figyelemelterelésként értékelt. Van, aki szerint a kezdeményezés a hadsereg funkcionális problémáit hivatott elfedni,⁷⁵ míg más annak technikai megvalósítását, például a négyhónapos szolgálati időt kifogásolja.⁷⁶

Habár a 2023 végén megjelent Fehér Könyv kiemelt kockázatként kezeli az orosz–ukrán háborút, az nem befolyásolta érdemben a védelmi kiadások mértékét, de az egyébként is intenzív fegyverkezésre további indoklasként szolgált.⁷⁷ A 2023-as, illetve a 2024-es védelmi költségvetés megegyezik a NATO-tagországoknak javasolt, a GDP 2%-a körüli aránnyal, de ha visszatekintünk az elmúlt tíz év védelmi költségvetésére, ugrásszerű növekedés figyelhető meg 2016 végétől kezdve. 2014-ben 777 millió, 2015-ben 515 millió, 2016-ban pedig 523 millió dollárt szántak a védelmi költségekre, ami az év végén kiegészült 131 millió dollárral (összesen 654 millió dollár).⁷⁸ 2017-ben a hadsereg

⁶⁸ Cvetković, Ljudmila: *Vojne vežbe Srbije i Zapada izuzetak od moratorijuma*. [online], 2023. 04. 05. Forrás: slobodna-evropa.org [2024. 06. 29.].

⁶⁹ Marković, Jelena: *Više od opredeljenosti, manje od neutralnosti, ili: Sa kim će Srbija obnoviti vojne vežbe?* [online], 2023. 11. 23. Forrás: rt.rs [2024. 07. 01.].

⁷⁰ Stojković, Dejan et al. (2023): *Бела књига одбране Републике Србије*. Beograd: Medija centar „Odbrana”, 15.

⁷¹ Stojković et al. 2023: 31.

⁷² Stojković, Dejan – Radović, Blažo (2024): *Концепт тоталне одбране – сажетак*. Beograd: Medija centar „Odbrana”, 8.

⁷³ Stojković–Radović 2024: 21.

⁷⁴ *Generalštab predlaže vraćanje obaveznog služenja vojnog roka*. [online], 2024. 01. 04. Forrás: politika.rs [2024. 07. 01.].

⁷⁵ A 2024-es összefoglaló megfogalmazása ezt a feltételezést megerősíti, eszerint azért van szükség egyéb szereplők bevonására, mert a jelenlegi biztonsági kockázatok természete és összetettsége miatt a Szerb Hadsereg önmagában nem tudja elég hatékonyan megvédeni az országot. Stojković–Radović 2024: 4.

⁷⁶ *Šta opozicija misli o uvođenju obaveznog vojnog roka?* [online], 2024. 01. 06. Forrás: danas.rs [2024. 07. 01.].

⁷⁷ Jó példa lehet erre a kamikaze drónok vásárlása 2023 februárjában, amikor a szerb elnök megemlítette, hogy a háború megnehezíti Szerbia helyzetét is. Vučić: *Od Emirata kupujemo dronove samoubice, vrlo brzo će stići u Srbiju*. [online], 2023. 02. 21. Forrás: klix.ba [2024. 07. 01.].

⁷⁸ Janićević, Goran: *Srbija od 2014. kupila naoružanje za tri milijarde dolara*. [online], 2024. 01. 13. Forrás: rts.rs [2024. 07. 01.].

639 millió, 2018-ban 867 millió, 2019-ben pedig 986 millió dollárból gazdálkodhatott.⁷⁹ A növekedés visszavezethető a 2014-es orosz–ukrán konfliktusra.⁸⁰ A koronavírus-járvány kitörése után, 2020-ban a védelmi kiadások meghaladták az 1 milliárd dollárt, 2021-ben pedig majdnem elérték a 1,5 milliárd dollárt. Kis visszaesés volt megfigyelhető 2022-ben (1,247 milliárd dollár), 2023-ban viszont már 1,5 milliárd dollár feletti összeget fordítottak védelmi költségekre.⁸¹

Az összeg nagy részét a korábbi években a fegyverzet modernizálására költötték,⁸² a 2024-es költségvetésben a jelentős hányadát (46,5%-át) a személyi állomány fizetésére és körülményeik javítására tervezik fordítani. A kiképzés költségei viszont elmaradnak a kívánatos mértéktől, ami miatt az elemzések elmarasztalták a 2023-as és a 2024-es költségvetés tervét is.⁸³ A védelmi költségvetés ideálisnak tartott 20%-a helyett 2023-ban ugyanis csak 15,8%-át, 2024-ben pedig a teljes összeg 13,9%-át tervezik a kiképzéssel kapcsolatos költségekre fordítani.⁸⁴ Kérdéses, hogy a hadkötelezettség visszaállításával ez változik-e, és ha igen, miként.

Az orosz–ukrán konfliktus zajlik már egy ideje, így jogosan merülhet fel a kérdés, hogy miért csak ennyi idő elteltével fogott bele a kormány a totális védelem koncepciójának tényleges megvalósításába. Ehhez ismét vissza kell térni a nemzeti biztonsági stratégia prioritásai között szereplő Koszovó-kérdéshez. 2023 folyamán tovább eszkalálódott az eredetileg a rendszámátlak cseréje miatt 2022-ben kirobbant konfliktus. A 2023. április végi, szerbek által bojkottált koszovói választások után többször összetűzésbe került a helyi szerb közösség a koszovói rendőrökkel. Szeptember végén fegyveres összecsapásra is sor került Banjska faluban a felfegyverzett szerbek és a koszovói rendőrök között, amelynek során többen is életüket veszítették.⁸⁵ A feszült helyzetre reagálva Szerbia megemelte a koszovói határon állomásozó szerb csapatok létszámát. Egyes feltételezések szerint a banjskai összecsapás egy belgrádi katonai intervenció előkészítése volt, amit természetesen a szerb kormány tagadott.⁸⁶

Az események hatására 2024. január elején mind Belgrád, mind Pristina hajlandó volt engedni a rendszámátlak ügyében,⁸⁷ de a kérdés rendezése után mindkét fél elkezdte növelni a készségét. Mindössze pár nappal ezután jelent meg a hír, hogy az Egyesült Államok Javelin harckocsi elleni rakétákat adott el a koszovói védelmi erőknek,

⁷⁹ Janičević 2024.

⁸⁰ Janičević 2024.

⁸¹ Janičević 2024.

⁸² Radić, Aleksandar: *Obimna modernizacija Vojske Srbije: 2022. na oružje i tehniku potrošeno oko 460 miliona evra.* [online], 2023. 09. 30. Forrás: balkansec.net [2024. 07. 01.].

⁸³ *Vojni budžet Srbije u 2024: Više para za plate, manje za naoružanje i obuku.* [online], 2023. 10. 24. Forrás: balkansec.net [2024. 07. 01.].

⁸⁴ *Vojni budžet Srbije u 2024... 2023.*

⁸⁵ *Nekoliko mrtvih na sjeveru Kosova, Vučić za sve krivi Kurtija.* [online], 2023. 09. 24. Forrás: aljazeera.net [2024. 07. 01.].

⁸⁶ *Vojni vrh Srbije demantuje da je vojska planirala upad na Kosovo.* [online], 2023. 10. 02. Forrás: slobodnaevropa.org [2024. 07. 01.].

⁸⁷ *Kosovo više neće pokrivati državne simbole na srpskim registracijskim tablicama.* [online], 2024. 01. 05. Forrás: aljazeera.net [2024. 07. 01.].

a rendőröket pedig puskákkal fegyverezték fel.⁸⁸ A totális védelem koncepciója és a sor-katonaság visszaállításának kérdése ugyan nem először kerül napirendre Szerbiában, de az elmúlt év koszovói eseményeinek fényében nem meglepő, hogy most kezdődtek meg az előkészületek a megvalósításához.

Az euró kizárólagos fizetőeszközzé tételével ismét feszültté vált az ottani helyzet. Emiatt a nyugati hatalmak is többször kifejezték aggodalmukat, felszólítva a pristinai kormányzatot, hogy adjanak hosszabb átmeneti időt a váltásra, hiszen rengeteg koszovói szerb lakosnak dinárban érkezik a jövedelme.⁸⁹ Az amerikai külügyminisztérium nehezményezte a szerbiai bankfiókok bezárását, illetve azok vagyonának lefoglalását a koszovói rendőrség részéről, hangsúlyozva, hogy a lépést Koszovó nem hangolta össze a nemzetközi partnereivel.⁹⁰

Összegzés

A 2022. február 24-én kitört orosz–ukrán háborúra Szerbia sok tekintetben hasonlóan reagált, mint a 2014-es konfliktusra. A politikai nyilatkozatok és a diplomácia szintjén elítélte az orosz agressziót. Az Oroszország mellett álló Fehéroroszországot és egyes ukrainai orosz politikusokat szankcionálta az ország, azonban az egyre erősödő nyugati nyomás ellenére sem csatlakozott az Oroszországot sújtó EU-s szankciókhoz. Szerbiának nem fűződik érdeke az orosz szeparatisták támogatásához, Oroszország politikai támogatása Koszovó ügyében viszont fontos az országnak. Szerbia ugyanakkor elismerte, hogy közvetve, a partnerein keresztül küld katonai eszközöket Ukrajnába, hiszen nem szüntette meg a fegyverkereskedelmet azokkal az országokkal, amelyek fegyverrel látják el Ukrajnát. Orosz részről a hír nem kavart különösen nagy port, ami legalábbis részben azzal magyarázható, hogy fontos számára a szerb szimpátia megőrzése. A nyugat-balkáni térség egyéb országaiból Oroszország kiszorult, részben a szankciók, részben a NATO bővülése miatt, így az ambivalens viszony ellenére Szerbia és a bosznia-hercegovinai szerb entitás maradt az egyedüli befolyási övezete. Utóbbinak vezetőjével, Milorad Dodikkal igencsak szívélyes viszonyt ápol az orosz elnök, részben a donbaszi szeparatistákkal vonható párhuzam, részben pedig Bosznia-Hercegovina NATO-csatlakozásának megghiúsítása, vagy legalábbis lassítása miatt. Szerbia, habár igen szorosan együttműködik a NATO-val, nem kíván a szövetség tagja lenni a rossz emléké NATO-bombázások miatt.

Szerbiának arra az esetre is van forgatókönyve, ha Oroszország türelme elfogyna. A bolgár–szerb interkonnektor átadása jelentősen csökkentheti az Oroszországtól való függést a gázellátás terén. A kőolaj egyébként is az EU-tag, Oroszországot szankcionáló Horvátországon keresztül érkezik, igaz, magasabb áron. A jelenleg orosz többségi tulajdonban lévő szerb olajvállalat újraállamosítása is napirendre került már a háború kitörése

⁸⁸ *Svi policajci na Kosovu od sada će imati i puške, Svecla se posebno zahvalio Hrvatskoj na isporuci.* [online], 2024. 01. 12. Forrás: klix.ba [2024. 07. 01.].

⁸⁹ *EU Raises Concerns Over Kosovo's Move Banning Dinar Use, Urges 'Sufficient' Transition.* [online], 2024. 02. 01. Forrás: rferl.org [2024. 07. 01.].

⁹⁰ *A koszovói rendőrség szerb bankfiókokat zárt be, az amerikaiaknak sem tetszik.* [online], 2024. 05. 21. Forrás: balk.hu [2024. 07. 01.].

óta. Koszovó ügyében Szerbia másik legjelentősebb támogatója Kína, amellyel a 2010-es évek végén, az orosz–szerb viszony átmeneti megromlásával fűzte Szerbia egyre szorosabbra a szálakat. Az együttműködés elsősorban gazdasági jellegű, de már katonai téren is vannak jelei.

Ez a felállás alapvetően megfelel a 2019-es nemzeti biztonsági stratégiában lefektetett alapelveknek. Szerbia tett gesztusokat a Nyugat, illetve ezen keresztül Ukrajna felé, valamint a közvetett fegyverszállítás egyértelműen kedvezett Szerbia nyugati megítélésének. Oroszország szimpátiája ugyanakkor fontos az országnak, így nem csatlakozott az uniós, elsősorban gazdasági jellegű szankciókhoz. Mindezek mellett egyre több területen kezdődött meg az együttműködés Kínával is. Katonai téren ugyanez a hatalmak közötti egyensúlyozás figyelhető meg: szorosan együttműködik a NATO-val, de megfigyelő tagja a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének is, és már Kínával is üzletel.

Az igény már megjelent a nemzeti biztonsági stratégia módosítására, erre azonban 2024 júliusáig nem került sor. Habár az orosz–ukrán háborút egyértelműen kockázatként kezeli a kormányzat, az emiatti intenzív fegyverkezés és modernizáció már a 2014-es válság hatására elkezdődött. A módosítás helyett két újabb dokumentumot közölt a Honvédelmi Minisztérium, mindkettő lényegében a totális védelem koncepciójáról szól, és érintik a sorkatonaság visszaállításának kérdését is. 2024 elején megkezdődtek az előkészületek ennek megvalósítására. Az okai azonban nem az orosz–ukrán háborúban, inkább az elmúlt év koszovói konfliktusaiban keresendők. Ennek oka lehet, hogy Koszovó – érthető módon – igyekszik felgyorsítani az állami intézményrendszer kiépítésének, illetve egységesítésének ütemét, azonban ez gyakran az ottani szerb kisebbség sérelmére történik. Ez ellen nemcsak a szerbek, de még Koszovó egyik, ha nem legjelentősebb támogójának mondható Egyesült Államok is felemelte a szavát.

Felhasznált irodalom

- A koszovói rendőrség szerb bankfiókokat zárt be, az amerikaiaknak sem tetszik.* [online], 2024. 05. 21. Forrás: balk.hu [2024. 07. 01.].
- Ana Brnabić o protestu opozicije: Majdan u Beogradu – to neće proći.* [online], 2023. 12. 19. Forrás: blic.rs [2024. 07. 01.].
- Biočina, Marko: *Rusija naftom preuzela kontrolu nad Balkanom.* [online], 2009. 04. 21. Forrás: nacional.hr [2024. 07. 01.].
- Čonjagić, M.: *MUP Srbije usvojio žalbu Ruskinje: Elena Kuposova više nije bezbednosni rizik.* [online], 2024. 03. 08. Forrás: danas.rs [2024. 07. 02.].
- Cvetković, Ljudmila: *Vojne vežbe Srbije i Zapada izuzetak od moratorijuma.* [online], 2023. 04. 05. Forrás: slobodnaevropa.org [2024. 06. 29.].
- Cvetković, Ljudmila: *Ko se takmiči na parlamentarnim izborima u Srbiji?* [online], 2023. 11. 29. Forrás: slobodnaevropa.org [2024. 07. 01.].
- Đurović, Branimir (2023): *Družba preko mađarske. Uticaj izgradnje novog naftovoda na energetsku bezbednost Srbije.* Online: <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2023/05/Druzba-preko-Madjarske-%E2%80%93-Uticaj-izgradnje-novog-naftovoda-na-energetsku-bezbednost-Srbije.pdf>
- EU Raises Concerns Over Kosovo's Move Banning Dinar Use, Urges 'Sufficient' Transition.* [online], 2024. 02. 01. Forrás: rferl.org [2024. 07. 01.].
- Financial Times: Srbija izvezla u Ukrajinu streljiva vrijednosti 800 miliona eura.* [online], 2024. 06. 22. Forrás: slobodnaevropa.org [2024. 07. 01.].

- Generalštab predlaže vraćanje obaveznog služenja vojnog roka.* [online], 2024. 01. 04. Forrás: politika.rs [2024. 07. 01.].
- Harangozó Dániel (2020): Semlegesség és „egyensúlypolitika” Szerbia katonai kapcsolataiban. *KKI Elemzések*, 89, 1–11. Online: <https://doi.org/10.47683/KKIElemzések.E-2020.89>
- Interkonektor Srbija – Bugarska pušten u rad: „Mi danas menjamo energetsku mapu Evrope”.* [online], 2023. 12. 10. Forrás: telegraf.rs [2024. 07. 01.].
- Janićević, Goran: *Srbija od 2014. kupila naoružanje za tri milijarde dolara.* [online], 2024. 01. 13. Forrás: rt.rs [2024. 07. 01.].
- Komarčević, Dušan: *Da li je Rusija zaista uvek bila uz Srbiju?* [online], 2022. 04. 25. Forrás: slobodnaevropa.org [2024. 07. 01.].
- Kosovo više neće pokrivati državne simbole na srpskim registracijskim tablicama.* [online], 2024. 01. 05. Forrás: aljazeera.net [2024. 07. 01.].
- Következmény: Szerbia kilé-e az Európa Tanácsból, ha Koszovót felveszik a területbe?* [online], 2022. 10. 30. Forrás: balk.hu [2024. 07. 01.].
- Landay, Jonathan – Vasovic, Aleksandar: *Exclusive: Leaked U.S. Intel Document Claims Serbia Agreed to Arm Ukraine.* [online], 2023. 04. 12. Forrás: reuters.com [2024. 07. 03.].
- Lavrov ne dolazi u Srbiju, ali je poslao poruku: Da vam bude jasno, što se tiče Srbije...* [online], 2022. 06. 06. forrás: b92.net [2024. 07. 01.].
- Marković, Jelena: *Više od opredeljenosti, manje od neutralnosti, ili: Sa kim će Srbija obnoviti vojne vežbe?* [online], 2023. 11. 23. Forrás: rt.rs [2024. 07. 01.].
- Mirosavljević, Igor: *Platinum Wolf 23 and Defender 23: Two Military Exercises Show Changing Relationship of Serbia and Kosovo With the West?* [online], 2023. 07. 14. Forrás: europeanwesternbalkans.com [2024. 07. 01.].
- Nekoliko mrtvih na sjeveru Kosova, Vučić za sve krivi Kurtija.* [online], 2023. 09. 24. Forrás: aljazeera.net [2024. 07. 01.].
- Pavić, Snježana: *Srbija postala članica nasljednika Varšavskog pakta: Beograd u vojnom savezu s Rusima!* [online], 2013. 04. 17. Forrás: jutarnji.hr [2024. 06. 30.].
- Petrović, Aleksandra: *Spremite se za poskupljenje goriva: Nema više ruske nafte i to ćemo morati da platimo.* [online], 2022. 10. 06. Forrás: nova.rs [2024. 06. 30.].
- PRVA (2022): *JUTRO – Gost: Ivica Dačić.* [online], 2022. 10. 30. Forrás: youtube.com [2024. 07. 01.].
- Putin Cites Precedent of Kosovo in Explaining Recognition of DPR, LPR.* [online], 2022. 04. 26. Forrás: tass.com [2024. 07. 03.].
- Putin u Srbiji za procenat iza Vučića po popularnosti, „možda bi ga i pobedio”.* [online], 2022. 06. 29. Forrás: n1info.rs [2024. 08. 14.].
- Radić, Aleksandar: *Obimna modernizacija Vojske Srbije: 2022. na oružje i tehniku potrošeno oko 460 miliona evra.* [online], 2023. 09. 30. Forrás: balkansec.net [2024. 07. 01.].
- Radovanović, Vojin: *Vučić: Histerija oko posete Lavrova, neki iz EU mogu da idu da pričaju sa Putinom, samo Srbija ne sme da razgovara.* [online], 2022. 06. 06. Forrás: danas.rs [2024. 07. 01.].
- Raknić, Damjan: *Srbi okreću leđa ruskom plinu: Vučiću gori pod petama, MOL kupuje i srpsku naftnu industriju?* [online], 2022. 11. 08. Forrás: jutarnji.hr [2024. 07. 02.].
- Rašeta, Dragoslav et al. (2023): *Rat u Ukrajini i javno mnjenje u Srbiji, godišnji pregled mart 2022 – mart 2023.* Online: <https://novitreciput.org/wp-content/uploads/2023/04/Rat-u-Ukrajini-i-javno-mnjenje-u-Srbiji-godisnji-pregled.pdf>
- Rujević, Nemanja: *Srbija i Ukrajina: Granate su čvršća valuta od reči.* [online], 2024. 03. 02. Forrás: dw.com [2024. 07. 01.].
- Rusija nam nikad nije uvela sankcije.* [online], 2014. 05. 16. Forrás: istinomer.rs [2024. 07. 01.].
- Ruska sigurnosna služba dostavljala podatke o mogućim incidentima u Beogradu?* [online], 2023. 12. 25. Forrás: klix.ba [2024. 07. 01.].
- Ruski oficiri pretukli srpske dobrovoljce u Ukrajini: Odbili izvršiti zapovijed?* [online], 2024. 01. 09. Forrás: klix.ba [2024. 07. 03.].
- Ruski propagandist vrijeđao pa se ispričao: 'Prokleti bili, Srbija se ponijela kao posljednja kur*a!'* [online], 2024. 06. 26. Forrás: jutarnji.hr [2024. 07. 01.].

- Samorukov, Maksim (2023): *Preživeti rat: odnosi Rusije i Zapadnog Balkana nakon rata u Ukrajini*. Online: <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2023/04/surviving-srb-fin3-1.pdf>
- Sastali se Dodik i Putin. Zna se o čemu su pričali*. [online], 2024. 02. 21. Forrás: index.hr [2024. 07. 01.].
- Sejđinović, Nedim: *Rusi u Srbiji: Bijeg od putinizma, rata i mobilizacije*. [online], 2024. 05. 27. Forrás: balkans.aljazeera.net [2024. 07. 02.].
- Serbia Asks Russia to End Recruitment of Its People for Ukraine War*. [online], 2023. 01. 17. Forrás: reuters.com [2024. 07. 03.].
- Serbia Receives Another Arms Delivery From Russia Despite International Sanctions Over Ukraine*. [online], 2024. 02. 14. Forrás: apnews.com [2024. 07. 01.].
- Šimkević, Katerina (2023): *Zaboravljeno prijateljstvo: Srpsko-ukrajinski odnosi i proruski narativi*. Online: <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2023/04/prijateljstvo-SRB-04-1.pdf>
- Srbi bijesni na Putina, tvrde da im je okrenuo leđa: „Zar ovako, braćo Rusi?”* [online], 2022. 04. 28. Forrás: dnevnik.hr [2024. 06. 23.].
- Srbija se uskladila sa sankcijama EU Belorusiji zbog rata u Ukrajini*. [online], 2022. 05. 20. Forrás: europeanwesternbalkans.rs [2024. 07. 01.].
- Šta opozicija misli o uvođenju obaveznog vojnog roka?* [online], 2024. 01. 06. Forrás: danas.rs [2024. 07. 01.].
- Stojković, Dejan et al. (2023): *Бела књига одбране Републике Србије*. Beograd: Medija centar „Odbrana”. Online: www.vs.rs/document/document/files/7AB9D68F7A1C11EE9E880050568F5424/1/Bela_knjiga_odb-rane_Republike_Srbije_2023_White_Paper_On_Defence.pdf
- Stojković, Dejan – Radović, Blažo (2024): *Концепт тоталне одбране – сажетак*. Beograd: Medija centar „Odbrana”. Online: www.mod.gov.rs/multimedia/dodaci/koncept_totalne_odbrane_sr/index_sr.html#p=1
- Svi policajci na Kosovu od sada će imati i puške, Svecla se posebno zahvalio Hrvatskoj na isporuci*. [online], 2024. 01. 12. Forrás: klix.ba [2024. 07. 01.].
- Tadić: Četiri stuba diplomatije*. [online], 2009. 08. 30. Forrás: b92.net [2024. 06. 30.].
- Ukrajina žestoko kritikovala Srbiju: Osuda Majdana jednaka je osudi srpskih ustanaka*. [online], 2023. 12. 28. Forrás: klix.ba [2024. 07. 01.].
- Vojni budžet Srbije u 2024: Više para za plate, manje za naoružanje i obuku*. [online], 2023. 10. 24. Forrás: balkansec.net [2024. 07. 01.].
- Vojni vrh Srbije demantuje da je vojska planirala upad na Kosovo*. [online], 2023. 10. 02. Forrás: slobodnaevropa.org [2024. 07. 01.].
- Vučić u Pekingu 'kratko razgovarao' sa Putinom*. [online], 2023. 10. 17. Forrás: slobodnaevropa.org [2024. 07. 01.].
- Vučić za FT: Moguće da srpska municija završava u Ukrajini*. [online], 2023. 06. 06. Forrás: glasamerike.net [2024. 07. 01.].
- Vučić: Od Emirata kupujemo dronove samoubice, vrlo brzo će stići u Srbiju*. [online], 2023. 02. 21. Forrás: klix.ba [2024. 07. 01.].
- Vučić: Teško da će Ana Brnabić ponovo biti premijer...* [online], 2023. 12. 25. Forrás: insajder.net [2024. 07. 01.].
- Vuksanović, Vuk (2022): *Russia And China Friends and Brothers of The Captured State. Analysis of Narratives Used to Capture the State*. Online: <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2022/01/Russia-and-China-friends-and-brothers-of-the-captured-state-%E2%80%93-analysis-of-narratives-used-to-capture-the-state.pdf>
- Vuksanović, Vuk – Cvijić, Srđan – Samorukov, Maksim (2022): *Sputnik, RT i ostalo: Kako u Srbiji stvarno funkcioniše ruska meka moć?* Online: <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2022/12/Sputnik-RT-i-ostalo-kako-u-Srbiji-stvarno-funkcionise-ruska-meka-moc.pdf>
- Živanović, Maja (2023): *Zašto je vojna vežba u Srbiji izazvala pažnju?* [online], 2023. 04. 11. Forrás: slobodnaevropa.org [2024. 06. 29.].
- Путин пока не планирует контакты с Вучичем*. [online], 2024. 06. 25. Forrás: tass.ru [2024. 06. 30.].
- Статистички годишњак Републике Србије, 2022*. [online], 2022. Forrás: stat.gov.rs [2024. 06. 30.].
- Статистички календар Републике Србије, 2023*. [online], 2023. Forrás: stat.gov.rs [2024. 06. 30.].
- Статистички календар Републике Србије, 2024*. [online], 2024. Forrás: stat.gov.rs [2024. 06. 30.].
- Стратегија националне безбедности Републике Србије*. [online], 2020. Forrás: mod.gov.rs [2024. 06. 30.].